

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

פנינו תר-גום יזכרתו

מ-שת-או - מגילת אסתר

חידושים ופנינים
בפרשנות המקרא
מתרגום יפתח מן עוזיאל

הרב מאיר שפירד

פניני תרגום יונתן

הרב מאיר שפיר

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות

בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54

0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:

0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

קטת
עימוד ועיצוב

☎ 050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

ד.....ד וכלי חרש אשר תכושל בו ישבר • טעם שבירת כלי החרס שבושלה בו החטאת

ו.....ו ויחטא את הצזבח • מפני מה הוצרך המזבח לכפרה?

עגילת אסתר

ח.....ח הוא אחשורוש • ביטול בניית בית המקדש - ענין הסובב את כל המגילה

י.....י ויבקשו לשלוח יד בעלך אחשורוש • האם בקשו בגתן ותרש להרעיל את אסתר?

יג.....יג יעשו עץ גבוה חמישים אמה • מדוע יעצה זרש להרוג את מרדכי דווקא בצורה זו?

תוכן עניינים דיגטלי

מעבר לעמוד המבוקש
באמצעות לחיצה על השורה המקשרת

פרשת צו - מגילת אסתר

**וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר • טעם שבירת כלי
החרס שבושלה בו החטאת**

**(ויקרא ו, כא) וְכֹלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשֹׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם בְּכֵלֵי
נְחֹשֶׁת בִּשְׁלָה וּמִדָּק וְשִׁטָּף בַּמַּיִם:**

מדוע נצרך לשבור את כלי החרס אשר בושלה בו החטאת?

ברש"י כתב: "לפי שהבליעה שנבלעת נעשית נותר, והוא הדין לכל קדשים".

כלומר בכל קדשים הבליעה היא נותר וצריכים להשתמש בכלי חדש שלא בושל בו מעולם. ולשבור את הכלי שבישלו בו.

את דבר רש"י ניתן להבין בב' פנים. א. שהיות ונעשה הבלוע נותר, א"כ הכלי בלוע באיסור, והיות ולא שייך להגעיל כלי חרס - משום שאינו פולט את טעמו לגמרי, הרי שהבליעה לא תצא מהכלי לעולם, לכן אין תקנה לכלי ולא נותר אלא לשוברו¹.

ב. שהיות ובלוע בכלי קדשים, כדי שלא יבאו קדשים אלו לידי נותר יש לשבור את הכלי, ושבירת הכלי כמוה כביעור הנותר².

בתרגום יונתן כתב טעם אחר:

1. ולפ"ז סבור רש"י שאף שהטעם הניתן במאכל הוא לפגם, מ"מ פוסל בקדשים. או שסבור שאין בקדשים טעם לפגם, ועין בהערה הבאה.

2. כהבנה זו הבין בעל הט"ז (בדברי דוד כאן) וצ"ב מה מועילה שבירה זו הלא ממנ"פ אם יש כאן בליעה של קדשים הרי היא נותר. ומה יועיל שבירת הכלי הלא הבליעה לא תצא. ואם אין כאן בליעת קדשים כי סבור שאין קדושה על הבלוע, מדוע צריך שבירה? והביאור בזה הוא (כמש"כ הכלי חמדה) שע"י השבירה נחשב שאין סוף הבליעה לצאת, וכמבואר בנדה סב. שדם שלא עתיד לצאת מהלי אינו מטמא והיינו שהבלוע באופן זה נחשב כאינו בעולם.

וְכָל מֵאֵן דְּפָחַר דְּתַתְּבַשֵּׁל בֵּיהּ יִתְבַּר מְטוּל דְּלֵא יִבְשְׁלוּן בֵּיהּ חוּלִין.
[וכל כלי חרס שיתבשל בו ישבר, בגלל שלא יבשלו בו חולין].

ומבואר שלדעת ת"י אין כאן איסור נותר, ואכן מותר לבשל בזה קדשים אחרים. והסיבה שצריכים לשבור את הכלי היא מחמת שיש חשש שיבואו לבשל בו חולין, ואז יבלע קדשים בחולין.

וצ"ב מדוע יש כאן חשש מיוחד שיבשלו בזה חולין יותר מכל כלי שרת, וכי צריכים לשבור את כל כלי השרת, הלא בכולם בלוע קדשים וניחוש שיבואו לבשל בזה חולין?

ובפרט שאם יש כאן בליעה של קדשים שבכוחה לאסור את החולין, א"כ מדוע שלא תהיה 'נותר', ומצד 'נותר' יש לאסור אף קדשים אחרים, ולא רק חולין?

ובאמרי בינה (הלכות פסח סימן י"ח ד"ה ויש לפרש) ביאר את דברי הת"י, דסבור שאסור לבשל בכלי חרס אף לקדשים מחמת הטעם הפגום הבלוע בכלי, ובקדשים יש דין 'למשחה ולגדולה' שאסור לבשל בכלי שיש בו טעם לפגם כל שהוא. והיות ואין לכלי זה שימוש לקדשים נוצר חשש שיבואו להשתמש בו לחולין.

והטעם שאסור להשתמש בו לחולין, הוא מחמת שכלי זה נחשב לכלי שרת, ואסור לבשל בו חולין - ולא מחמת בליעת הקדשים כי הרי הטעם פגום. וזהו שכתב ת"י בטעם שבירת הכלי מפני החשש שיבואו להשתמש בו לחולין³.

ומכיון שציותה התורה לשבור הכלי, ממילא המציאות היתה שלאחר שהתבשל הקרבן בכלי חרס שברו את הכלי (וברש"י נראה שכך היה בכל קדשים). ואכן מבואר בגמ' (יומא כא.) שאחד מניסי העזרה היו שהעזרה בלעה את כל השברים של כלי החרס, ואלמלא זה היתה העזרה מלאה בשברי כלי חרס.

3. עיין בספר כלי חמדה שמפלפל בסוגיא זו ודן האם בכלל יש טעם לפגם בכל קודשים הלא נאמר שאחד הניסים שהיו במקדש שלא הסריח בשר הקדשים מעולם. ובע"כ שהטעם הבלוע אינו טעם פגום. ועוד דן שם האם כלי חרס יכול להיות כלי שרת עיי"ש.

ויחטא את המזבח • מפני מה הוצרך המזבח לכפרה?

(ויקרא ו, כד) וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיִּחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יִצַק אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:

מדוע חטא משה את המזבח ועל איזה חטא הוצרך לכפר עליו?

וּנְכַס מֹשֶׁה יֵת תּוֹרָא וְנָסִיב מִשֶּׁה יֵת אֲדָמָא וַיֵּהֵב עַל קַרְנוֹת מִדְּבָחָא חֲזוֹר חֲזוֹר בְּאֶצְבָּעֵיהּ וְרַבִּי יֵת מִדְּבָחָא מִן כָּל סַפְק אָנוּס וְחֲטוּפִין מְטוּל דְּחָשִׁיב בְּלִבָּבֵיהּ דְּלָמָא נָסִיבָא סָרְכֵיָא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶפְרָשׁוּתָא מִן אַחִיהוֹן בְּאוֹנָסָא וְקָרִיבוּ לְעִבְדֵי דַת מִשְׁפָּנָא אוּ דִּילְמָא הִישְׁתַּפַּח בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל דְּלָא הוּדָה בְּלִבָּיהּ לְמִיתָא לְעִבְדֵי דַתָּא וְשָׁמַע קַל פְּרוּזָא וְאִיסְתַּפִּי וְאִיתִי בְּלָא צְבוּ מְטוּל בְּן דְּכִי יֵתִיהּ בְּאֲדָם תּוֹרָא וַיֵּת מוֹתֵר אֲדָמָא אָרִיק לְיִסוּדָא דְּמִדְּבָחָא וְקִדְּשֵׁהּ לְכַפֵּרָא עָלָיו:

[וישחט משה את הפר ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח סביב באצבעו, וימשח את המזבח מכל ספק אונס וגזל, משום שחשב בלבו אולי לקחו נשיאי ישראל תרומה מאחיהם באונס והקריבו לעבודת המשכן, או אולי נמצא בבני ישראל שלא היה בליבו להביא לעבודה ושמע קול הכרוז וירא והביא בלא רצון, משום כך טהר אותו בדם הפר, ואת מותר הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו]

ת"י התקשה מדוע הוצרכו לחטות את המזבח, הרי החיטוי בא לכפר על משהו כלשון המקרא 'לכפר עליו'.

ועל כך ביאר שחיטוי המזבח בא לכפר על 'אונסין וחטופין' - על התרומות שהגיעו לבניית המשכן, בלב שאינו שלם, מאנשים שתרמו מחמת שנבאלו מהכרוז, אך לא נדבום בנדיבות לבם. ועל זה בא חיטוי המזבח לכפר.

פשטות הדבר נראה שתרומות אלו אשר הגיעו בלא רצון גמור אינם 'ממון נקי' ויש בהם סרך גזילה, שכביכול קיבל המזבח ממון שלא כהוגן.

אולם יש שהבינו בדברי הת"י שהחטא אינו בלקיחה למזבח ממה שלא הגיע בנדיבות לב כי הלא דברים שבלב אינם דברים וכיון שאדם תרם מרצונו גם אם היו לו אילוצים פנימיים כל עוד ואין זה 'כפיה' הרי מתנתו מתנה.

אלא החטא שעליו בא חיטוי המזבח לכפר, הוא על לקיחת תרומות מאנשים כאלו, שזה הרי מבואר בתחילת פרשת תרומה שה' ציווה לקחת תרומות מאת כל איש אשר ידבנו לבו, וכמו שנכתב בת"י שם 'ולא באלמותא'. ובכמה מקומות רואים שהתורה הקפידה על נדיבות לב. ואם ישנם כאלו שתרמו שלא בנדיבות לב הרי שיש כאן חטא במה שלקחו מהם תרומה זו, כי המשכן צריך להיבנות מממון שבא בנדיבות לב גמורה, ועל חטא זה בא חיטוי המזבח לכפר⁴.

---

4. כך שמעתי בשם המשגיח דישיבת 'בית מתתיהו'.

פניני תרגום מגילת אסתר (תרגום ראשון)

הוא אחשורוש • ביטול בניית בית המקדש - ענין הסובב את כל המגילה

**(אסתר א, א) וַיְהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁוֹרוּשׁ הוּא אֲחַשְׁוֹרוּשׁ הַמֶּלֶךְ
מֵהָדוּ וְעַד כּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמָאָה מְדִינָה:**

מה פירוש הלשון הוא אחשורוש?

ברש"י הביא את דברי הגמ' (מגילה יא.) "הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו". אך לא פירש מה היא רשעתו בתחילה ומה היא רשעתו בסוף?

בתרגום מרחיב על ענין זה:

והנה ביומי אחשורוש הוא אחשורוש דביומוהי בטילת עבדת בית
אלהנא רבא והנה בטילא עד שנת תרתין לדרגוש בגין עטיתא דושתי
חבתא ברתיא דאוויל מרודך בר נבוכדנצר ועל דלא שבקת למבני ית
בית מוקדשא אתגזר עלה לאתקטלא ערטילתא ואוף איהו על דצית
לעיטא אתקצרו יומוהי ואתפליג מלכותיה דמן קדמת דנא הוו כל
עממא אומיא ולשניא ואפרכיא כבישן תחות ידוי וכען לא אשתעבדו
ליה מן בגלל הכי ובתר דדון אתגלי קדם יי דעתידא ושתי לאתקטלא
ועתיד הוא למסב ית אסתר דהיא מפנת שרה דחית מאה ועשרין ושבע
שנין אתיהבת ליה ארפא ומלך מן הנדיא רבא ועד כוש מן מדינתא
דהנדיא רבא ועד מערבא דכוש מאה ועשרין ושבע פילחין:

[ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש שבימיו בטלה עבודת בית אלוקינו הגדול, והיתה בטילה עד שנת שנים לדריוש, בגלל עצתה של ושתי הרשעה, בתו של אויל מרודך בן נבוכדנצר. ועל שלא הרשתה לבנות את בית המקדש נגזר עליה לההרג ערומה, וגם הוא אשר שמע לעצה נתקצרו ימיו ונחלקה מלכותו, כי מלפנים היו כל העמים האומות והלשונות והמדינות כבושות תחת ידיו, וכעת לא השתעבדו לו מפני זה, ואחרי כן נגלה לפני ה' שעתידה ושתי לההרג, ועתיד הוא לקחת את אסתר אשר היא מבנות שרה אשר חיתה מאה עשרים ושבע שנים, נתנה לו שררה ומלך מהודו הגדולה ועד מערב כוש, מאה עשרים ושבע מחוזות].

ומבואר בדבריו שרשעותו של אחשורוש היתה בכך שבימיו התבטלה עבודת בית המקדש, ויתכן שזה הכוונה מתחילתו ועד סופו שהרי אף בסופו לאחר שהתקרב מרדכי למלכות לא נתן אחשורוש להחזיר את עבודת המקדש.

שורש הדבר מבואר כאן בתרגום, שהיתה זו עצת ושתי, אולם לא מבואר מה היא סיבת העצה. והנה בהמשך המגילה נראה שושתי יעצה לו לא לעשות זאת מכיון שאם יעבדו היהודים בבית המקדש ימרדו בו.

וכך מבאר התרגום את מה שאמר אחשורוש לאסתר ג' פעמים בזמן שנכנסה אליו להזמינו למשתה, במשתה הראשון ובמשתה השני: (אסתר ה.ג.) "וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מֶה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמִּלְכָּה וְיָמָּה בְּקִשְׁתְּךָ עַד חֲצֵי הַמִּלְכוּת וַיִּנְתֶּן לָךְ":

וַאֲמַר לָהּ מֶלֶךְ מֶה צְרוּךְ אֵת לִיךְ אֶסְתֵּר מִלְכָּתָא וְיָמָּה בְּעוּתִיךְ אֶפִּילוּ
אִם אַנְתְּ בְּעֵיא לְפִלְגוּת מִלְכוּתִי אֶתְנִינָה לִיךְ לְחוּד לְמִבְנֵי בֵּית מוֹקֵדְשָׁא
דְּאִיְהוּ קְאָם בְּתַחוּם פְּלִגּוּת מִלְכוּתִי לָא אֶתֵּן לִיךְ דְּהַכְדִּין קְיָמִית בְּשָׁבוּעָה
לְגִשְׁם עֶרְבָאָה וְסַנְבַלַּט חוֹרוֹנְאָה וְטוֹבִיָּה עֲבָדָא עֲמוֹנָאָה דְּלֵא לְמִשְׁבַּק
לְמִבְנֵי יְתִיָּה דְדַחַל אֲנָא מִן יְהוּדָאִי דְלֵמָּא יִמְרְדוּן בִּי הִדָּא בְּעוּתָא לָא
אֶעֱבַד לִיךְ מִלְתָּא אַחְרִיתִי דִּי אַנְתְּ בְּעֵיא מְנִי אֲגִזוּר וְתִתְעַבַּד בְּבִהִילוּ
וְרַעוּתִיךְ אַתְיָהֵב לִיךְ

[ואמר לה המלך מה צורך יש לך אסתר המלכה ומה בקשתך אפילו אם את רוצה את חצי מלכותי אתן לך. לבד מלבנות את בית המקדש שהוא עומד בתחום חצי מלכותי, לא אתן לך שכך נשבעתי לגשם הערבי וסנבלט החרוני וטוביה

העבד העמוני, שלא אתן לבנות אותו שמפחד אני מהיהודים שמא ימרדו בי. בקשה זו לא אעשה לך, דבר אחר שאת מבקשת ממני אגזור ויתקיים במהירות ורצונך ינתן לך].

כך מובא בתרגום בכל ג' מקומות אלו שעוד קודם שידע אחשורוש מהו עמה של אסתר המלכה, הודיע לה אחשורוש שישנו דבר אחד שעומד באמצע מלכותו ולא יאפשר אותו בשום אופן והוא בניית בית המקדש. ומבואר בתרגום שהסיבה היא מחמת הפחד של אחשורוש שמא ימרדו בו היהודים.

וכאמור בתרגום על הפסוק הראשון, עצה זו - וחשש זה הגיעו מושתי הרשעה שהתחייבה בגין כך עונש מיתה⁵, ואף אחשורוש נענש על כך שהתקצרה ונחלקה מלכותו.

גם המן ובניו עשו ככל יכולתם למנוע את בניית בית המקדש וכך כתב התרגום לקמן (ג, א) 'הלא המן הרשע עלה משושן לירושלים לבטל את בנין בית מקדשך' וכן כתב רש"י לקמן (ט, י) "וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן דאג שלא יעסקו אותו שבירושלים בבנין ושלחו בשם אחשורוש לשרי עבר הנהר לבטלן".

וכן עשרת בני המן הביא רש"י שם שהם אלו שכתבו שטנה על יהודה וירושלים לבטל את בנין בית המקדש: "ראיתי בסדר עולם אלו עשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים כמו שכתוב בספר עזרא (עזרא ד) ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישיב יהודה וירושלם".

ואף זרש מובא בתרגום (ה, י) שזרש היתה בתו של תתני מושל עבר הנהר, והוא קיטרג על בנית ביהמ"ק כדכתיב בעזרא (ה, ג) "בה זמנא אתה עליהון תתני פחת עבר נהרה".

ולעומתם עמד מרדכי שביקש לבנות את בית המקדש כמובא בילקוט שמעוני (אסתר ג, א) "אמר רבי יהודה אחשורוש הרהר ואמר: מרדכי מבקש לבנות את ביהמ"ק. לבנותו אי אפשר, ולהחזירו ריקם אי אפשר, אלא הריני מגרה בו את המן ויהא זה בונה וזה סותר".

ביקושו של מרדכי לבנות את בית המקדש בא לידי ביטוי אף במה שמובא בתרגום (ה, טו) שכשיצא מרדכי בלבוש מלכות תכלת וחור היה חגור בחרב מזהב שמצוייר עליה ירושלים.

5. וכך איתא בילקוט שמעוני עה"פ 'ותמאן המלכה': "ולמה עשה הקב"ה שושתי תמאן לבוא ותהרג, בשביל שלא הניחה לאחשורוש רשות לבנות הבית, כי אמרה לו: 'מה שהחריבו אבותי אתה מבקש לבנות'.

נמצא שענין זה של בניית בית המקדש עמד בליבה של המגילה, וגזירות המן ואחשוורוש על בני ישראל לא באו רק מחמת מה שמרדכי לא כרע ולא השתחוה אלא היה כאן ענין שעמד באמצע מלכותו של אחשוורוש ומרדכי והמן כל אחד משך לכיוון אחר.

**ויבקשו לשלוח יד במלך אחשוורוש • האם בקשו בגתן
ותרש להרעיל את אסתר?**

**(אסתר ב, כא) בַּיָּמִים הָהֵם וּמְרַדְכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ
קִצַּף בְּגַתָּן וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשׁוּמְרֵי הַסֶּף וַיִּבְקְשׁוּ
לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרֹשׁ:**

**האם בגתן ותרש רצו לשלוח יד רק במלך אחשוורוש? ומדוע ביקשו לעשות
זאת?**

בַּיָּמִים הָאֵלֶּם הָאֵלֶּם וּמְרַדְכֵי יִתִּיב בְּסַנְהֶדְרֵין דְּתַקִּינַת לֵיהּ אֶסְתֵּר בְּתַרְע מֶלְכָּא
וְכַד חֲזוּ תַרְיִין רַבְרַבְנֵי קַדִּין כְּנָסוּ וְקִצְפוּ וְאָמְרוּ דִּין לְדִין הֲלָא מֶלְכָּתָא
בְּפִתְגָם מֶלְכָּא בְּעֵיא לְסַלְקָא יָתָן וְלֹאֲקַמָּא יַת מְרַדְכֵי לֵית רַבּוּתָא
לְסַלְקָא תַרְיִין קְלוּסְנִתְרִין וְלֹאֲקַמָּא חַד בְּכֵן אֲתִיעֵטוּ בְּלִישְׁנָהוֹן בְּגַתָּן
וְתָרַשׁ טְרַסְאֵי תַרְיִין רַבְרַבְנֵי מֶלְכָּא מִנְטְרֵי פְלִטִירָא וְאָמְרוּ לְאִשְׁקָאָהּ
סְמָא דְמוֹתָא דְמָטוּל לְאֶסְתֵּר מֶלְכָּתָא וְלֹאֲוֹשִׁיטָא יָדָא בְּמֶלְכָּא אַחֲשׁוּרֹשׁ
לְמַקְטִלֵיהּ בְּסִיפָא בְּבֵית דְּמוּכִיָּה.

[בימים ההם ומרדכי יושב בסנהדרין שתקנה לו אסתר בשער המלך, וכאשר ראו שני הסריסים זאת, נכנסו וקצפו ויאמר זה לזה, הלא המלכה בדבר המלך רוצה לסלק אותנו ולהקים את מרדכי, אין גדולה לסלק שני פקידים ולהעמיד אחד. אז נועצו בשפתם בגתן ותרש הטרסיים, שני סריסי המלך שומרי הסף, ויאמרו

להשקות סם המות בשביל אסתר המלכה, ולהושיט יד במלך אחשורוש להרגו
בחרב בחדר מטתו].

ומבואר בדבריו א. שבגתן ותרש בקשו להרוג ראשית את אסתר בסם המות, ואח"כ להרוג בחרב את אחשורוש בחדר מטתו.

ב. סיבת הקצף של בגתן ותרש נבעה מכך שאסתר מינתה את מרדכי לשבת עם הסנהדרין בשער המלך במקומם של בגתן ותרש. דבר זה מיישב את הקושיא הנודעת מדוע מרדכי חפץ להציל את אחשורוש ולא הניח לו למות בידיהם של בגתן ותרש, אך להתרגום מיושב כי השלב הראשון בתכנית היה להרוג את אסתר בסם המות.

הרחבת דברים על מינוי זה זו של אסתר מצינו במדרש:

"א"ר לוי למה קצף בגתן ותרש, אלא כשנכנסה אסתר למלכות אמרה לאחשורוש למה אין אתה עושה כשם שהיו המלכים הראשונים עושים, שהיו מושיבים אדם צדיק יהודי יושב בשער המלך? אמר לה מכירה את יהודי כשר, אמרה לו יש כאן אדם כשר וצדיק ושמו מרדכי. בגתן ותרש היו עומדים בשער וכיון שהעבירים המלך והעמיד את מרדכי תחתיהם. קצפו ואמרו הואיל והעבירו המלך נלך ונהרגו בצניעא"⁶ (ילקוט שמעוני אסתר ב, כא)

חידוש זה שמושב הסנהדרין בראשות מרדכי עבר לשער המלך, מאז שנלקחה אסתר לבית אחשורוש, חוזר בתרגום בכמה מקומות במהלך המגילה, ולאור זאת מבאר התרגום את כעסו הרב של המן בכל אימת שיצא מבית המלך ופגש במרדכי היושב שם במעמדו כראש הסנהדרין. (ולא כמקובל להבין שמרדכי ישב כעני הרובץ בשער המלך)

עיין בתרגום (ה, יג) על הפסוק ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב, וכראותו את מרדכי ואת הילדים העוסקים בדברי תורה בסנהדרין שעשתה להם אסתר בשער המלך, ומרדכי לא קם ולא זע מלפני הצלמים (שבבגדי המן) ולא פחד ממנו אלא פשט את רגלו הימנית והראה לו שטר מכירה שנמכר לו... עיי"ש.

ומבואר שמציאות זו שמרדכי יושב בשער סנהדרין ועוסק בתורה הרגיזה מאוד את המן.

6. אמנם בילקוט שם לא סבר כהתרגום שבגתן ותרש רצו להרוג גם את אסתר, ולכן הקשו שם מדוע מרדכי הציל את אחשורוש ותירצו בכמה אופנים, אמנם להתרגום מיושב שפיר.

**יעשו עץ גבוה חמישים אמה • מדוע יעצה זרש להרוג
את מרדכי דווקא בצורה זו?**

**(אסתר ה, יד) ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ
גבוה חמישים אמה ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי
עליו ובא עם המלך אל המשיטה שימח וייטב הדבר לפני
המן ויעש העץ:**

מה החידוש הטמון בעצת זרש, וכי המן הוצרך לעצה זו שיהרוג את שונאו? ומדוע הציעה
זרש דווקא מיתה זו?

ואמרת ליה זרש אנתתיה וכל רחימוי אין שפיר בעינך נימר קדמו:
מלתא חדא מה דנעביד ליה למרדכי יהודאה אם הוא חד מן צדיקאי
דאתבריאו בעלמא אין בחרבא נקטול יתיה כבר אתהפך חרבא
ותתרמי עלנא גיהב יתיה לרגומא כבר רגס דוד גלית פלשתאה ואם
בתרא דנחשא נרמי יתיה כבר בזעיה מנשה ונפק מגיה נזרוק יתיה
לימא רבא כבר בזעוניה בני ישראל ועברו בגוה נרמי יתיה לגו אתון
נרמי יקידתא כבר דעקרוהי חנניה מישאל ועזריה ונפקו מן גויה נתרמי
יתיה לגוב אריותא כבר לא חבילו אריותא בדניאל פד חי נתרמי יתיה
קדם פלבין כבר אסתתם פום פלבין בארעא דמצרים על בני ישראל
למדברא נגלי יתיה כבר במדברא נפישו וסגיאז מה עוד קטלא נקטול
יתיה והידא מיתא תתעבד ליה נרמי יתיה לבית אסירי כבר מן בית
אסירי אמליכו ליוסף ספינא נתרמי על צואריה כבר הוה אתהפכת
ספינא מעלוי דיצחק עיניה נעור ונשבוק יתיה יקטל פנא כמא דקטל
שמשון פורענותיה דגברא הדין לא ידעינן מה נעביד אלא צליבא
רבא אתעבד ליה ועל בבא דבייתיה דמיה ישתפך קומתיה תתרמי על
צליבא ויחזון יתיה כל יהודאי וכל חברוי ורחימוי...

[ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו, אם טוב בעיניך נאמר לפניך דבר אחד מה שנעשה לו למרדכי היהודי, אם הוא אחד מן הצדיקים שנבראו בעולם, אם נהרוג אותו בחרב כבר יתהפך החרב ותבוא עלינו, ניתן אותו - לרגימה כבר רגם דוד לגלית הפלשתית. ואם ביורה נחושת נשים אותו - כבר התכו מנשה ויצא ממנו, נזרוק אותו לים הגדול - כבר קרעוהו בני ישראל ועברו בתוכו נשים אותו לתוך כבשן האש - כבר עקרוהו חנניה מישאל ועזריה, ויצאו מתוכו, נשליך אותו לגוב האריות - כבר לא חבלו האריות בדניאל כשחי, נשליך אותו לפני כלבים - כבר נסתם פי הכלבים בארץ מצרים לבני ישראל, נגלה אותו - כבר במדבר פרו ורבו. ומה עוד מיתה נמית אותו ואזו מיתה תיעשה לו. נשליך אותו לבית האסורים, כבר מבית האסורים המליכו את יוסף, סכין נשים על צוארו, כבר הורד סכין מעל יצחק, עיניו נעוור ונניח אותו, יהרוג בנו כמו שהרג שמשון, פורענותו של האיש הזה איננו יודעים מה נעשה, אלא תליה גדולה תעשה לו, ועל דלת ביתו דמו ישפך, גופו תושם על תליה, ויראו אותו כל היהודים וכל חבריו ואהביו...]

ומבואר בתרגום⁷ שזרש התחכמה מאוד בעצתה והבינה זרש (וכנראה גם המן הסכים עמה בענין זה) שאין שום טעם לנסות להרוג את מרדכי בדרך הפשוטה, או בשאר דרכים שניצלו מהם אבותיו של מרדכי היות ומרדכי 'מוגן' ע"י הקב"ה שכבר הגין על רועי ישראל בכל הדורות ממיתות ורדיפות כאלו.

דבר זה מיישב פליאה עצומה מדוע המתין המן עד לעצת זרש ולא הרג את מרדכי בחמתו כמו שעשה לכל מי שרצה להורגו⁸. אמנם כאן מבואר שאף המן הבין שאין שום טעם אפ' לנסות זאת וצריך עצה גדולה כיצד להתפטר ממרדכי.

וכאן הגיעה עצתה של זרש וסברתה העקומה שהתיישרה היטב על לבו של המן והיא לבחור מיתה משונה שעדיין לא ניצל ממנה שום יהודי לאורך ההיסטוריה וממיתה זו כביכול - מרדכי אינו מוגן.

סוג סברא זו אמנם מוכר לנו מסברתו של טיטוס (גיטין מו:): שהכיר בכך שבכוח הקב"ה להטביעו בים, אך לא לנצחו ביבשה. אלא שעדיין דבר זה תמוה טובא כיצד ניתן להכיר ברשימה כה ארוכה של ניסים שעשה ה' לעבדיו, ולפספס את היסוד הפשוט שהקב"ה

7. וכ"ה במדרש רבה כאן.

8. כדוגמת מה שמבואר בתרגום (שהמן הרג את דניאל - התך היות וראה שהוא מדבר עם אסתר.

”כל - יכול“? הלא נתון זה שמרדכי הוא המשך החוליה של רועי ישראל שניצלו מציפורני שונאיהם בכל דור ודור היה ברור להמן וזרש, וכיצד השתבשו לחשוב שמ'עץ גבוה חמישים אמה' הוא לא ינצל?

עד כדי כך שבהמשך התרגום על פסוק זה מבואר בהרחבה על שמחתו העצומה של המן ובניו מהעצה הגאונית של זרש ונאמר שם שהמן לא הלך לישון באותו לילה והוא ובניו היו שמחים וצוהלים וזרש מנגנת בכינור וכו' שמדברים אלו למדנו שלהבנתם היה כאן 'עצה גאונית' ולא סתם איזה רעיון מרושע באיזה מיתה להרוג את השונא. ואיולת זו תמוהה היא.

ביאור נפלא על ענין זה ראיתי בהקדמה לספר 'מאורות השולחן על הלכות הלוואה' וז"ל:

”והענין מתבאר עפ"י הא דאיתא בספה"ק על הפסוק בישעיה (יב - יג) ושאבתם מים בישון ממעיני הישועה, דכל ישועה שעשה הקב"ה לצדיקים שלא כדרך הטבע, צינורות אותה הישועה נשארים פתוחים לעולם, ולכך אם עם ישראל סובל מאותה צרה, ישועה תעמוד להם דרך אותם צינורות וישועו לטובה, והיינו שכשהקב"ה מושיע את עמו אין אותה ישועה רק לשעתה אלא ג"כ לעולמי עד, וכמו מעיין שהוא מוסיף והולך ומתחדש כל הזמן, כך גם הישועות אחר שבראם הקב"ה מוכנות ועומדות לבני"ה להושיעם מצרות הבאות.

ועפ"י יסוד זה ביאר התנובות ברוך את הגמרא (יומא כט) למנצח על אילת השחר (תהילים כב) אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, ולכאורה קשה דמדוע הקב"ה לא יעשה עוד נסים אחר שסובלים כ"כ מאומות העולם, וכי לא אומרים בכל תפילה מודים אנחנו לך וכו' 'על ניסך שבכל יום עמנו, דהיינו שהקב"ה עושה לנו נסים בכל יום, ועפ"י הנ"ל א"ש דהיה חסר נס אחד בכדי שישראל יוושעו מכל צרה לעתיד לבוא, ואותו הנס קרה בימי אסתר שע"י נתלה המן והייתה ישועה גדולה כ"כ לישראל עד שנקבע לדורות, ומאז נסתיימו כל הנסים שיצטרכו עם ישראל בכדי להיושע מכל צרה עד ביאת משיח צדקנו בבי"א.

ועתה מובן מדוע השתמשו בלשון של "אם מזרע היהודים מרדכי", והיינו שפשוט שלא הסתפקו אם מרדכי היה יהודי כי הרי הוא היה גדול הדור, והרי הוא גם הודיע להם שהיה יהודי, אלא דהזהירו את המן שאם מרדכי הוא מזרע אותם יהודים שהזריע להם הקב"ה נסים גלויים, אז הישועה תועיל ג"כ לדורות הבאים, וזהו שהבטיחוהו "נפול תפול לפניו", והשני לשונות של נפילה מורה על נפילת המן ועל נפילות כל שונאי ישראל לעתיד, ולפי"ז מתבאר שפיר הא דאמרינן בתפילה "זורע צדקות מצמיח ישועות"⁹.

⁹ עיי"ש שהוסיף לפ"ז ביאור נפלא בשמחת הפורים: ולפי הנ"ל מובן מדוע חז"ל הדגישו כ"כ על חיוב שמחה בפורים,

ואכן כך מבואר בתרגום על דברי זרש להמן לאחר שצווה על ידי אחשוורוש לקחת את מרדכי על הסוס (ו, ג): “אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו”

וְאַשְׁתְּעֵי הַמֶּן לְזַרְשׁ אֲנַתְתִּיָּה וּלְכָל רְחִימוּי יַת כָּל דִּי עֲרַעִיָּה וְאַמְרוּ לִיָּה חֲכִימוּ וְזַרְשׁ אֲנַתְתִּיָּה אִין מְזַרְעָא דְצַדִּיקָא מְרַדְכִי דְשְׂרִיתָא לְמַפְלָא קְדָמוּי הֵיכְמָא דִּי נְפְלוּ מִלְכֵיָא קְדָם אַבְרָהָם בְּמִישַׁר חֲקֻלְיָא אַבִּימֶלֶךְ קְדָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב נִצַּח מִלְּאָכָא וְעַל יְדוּי דְמִשָּׁה וְאַהֲרֹן טְבַעוּ פְרַעֲהָ וְכָל מִשְׁרִיתִיָּה בְּיָמָא דְסוּף וְכָל מִלְכֵיָא וְשְׁלֹטוֹנֵיָא דְאַבְאִישׁוּ לְהוֹן מְסַר יַתְהוֹן אֶלְהָהוֹן בִּידֵיהוֹן וְאַף אֲנַת לָא תִיכּוּל לְאַבְאִישָׁא לִיָּה אַרוּם מַפְלָא תַפּוּל קְדָמוּי:

[ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו ואמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע צדיקים מרדכי שהתחלת לנפול לפניו כמו שנפלו המלכים לפני אברהם במישור השדות, אבימלך לפני יצחק, ויעקב ניצח את המלאך, ועל ידי משה ואהרון טבעו פרעה וכל מחנותיו בים סוף וכל המלכים והשלוטונים שהרעו להם מסר אותם אלוקיהם בידיהם ואף אתה לא תוכל להרע לו כי נפול תיפול לפניו].

גם כאן מבואר שזרש ויועצי המן הבינו וידעו מדרכי הנהגת ה' עם עמו לאורך כל ההיסטוריה, ולא הוצרכו לראות את המן תלוי על העץ כדי להבין את טעותם במה שחשבו שיוכלו למרדכי באמצעות מיתה חדשה שלא נגזרה על אבותיו, אלא כבר מהמאורע הראשון שאירע, הבינו את השתלשלות הדברים מכאן ואילך ואמרו להמן בצורה ברורה: 'כי נפול תיפול לפניו'.

והיינו דעד עתה היה בכוח האומות להרע לישראל כי היה עדיין חסר נס אחד, ואחר שקרה הנס של פורים שמחו על הצלתם והצלת כל הדורות הבאים כי מעתה יוכלו להיושע ע"י נס של פורים. וזהו דאמרינן בשושנת יעקב "תשועתם היית לנצח ותקוותם לכל דור דור" והיינו שהנס של פורים ג"כ עתיד לפעול ישועות לנצח נצחים, ולכן כל דור שסובל מהאומות הצרים אותם יש להם תקווה שהקב"ה יושיע אותם ע"י הנס של פורים.